

11.09.2018

Konwencje gatunkowe powieści kryminalnych Joanny Chmielewskiej w kontekstach kulturowych

Autor: Elżbieta Gazdecka

Dziedzina: Historia literatury oraz krytyka i interpretacja literacka

Instytucja: Wydział Humanistyczny UZ

Promotorzy: Marta Rusczyńska

Konwencje gatunkowe powieści kryminalnych Joanny Chmielewskiej w kontekstach kulturowych to pierwsza monografia dotycząca twórczości Joanny Chmielewskiej. Dysertacja ma charakter historycznoliteracki.

Ze względu na specyfikę badania powieści popularnej, autorka korzystając z zaproponowanych przez innych badaczy sposobów pracy z tego typu tekstem, podjęła się wypracowania własnej metody badawczej, adekwatnej do tematu a osadzonej w zdobywającej coraz większą popularność teorii badań kulturowych. Wyjściową do budowania aparatu badawczego jest pojęcie socjologii literatury, zaproponowane przez Jerzego Sławińskiego. Według Anny Martuszeńskiej taki kierunek badań od klasycznej socjologii zadającej pytania, jak postępuje społeczeństwo, odróżniają odpowiedzi na pytania, co skłania ludzi do takich, a nie innych zachowań. Zasadność wzbogacenia analiz o elementy zapożyczone z innych metodologii, takich jak strukturalizm, poetyka odbioru czy feminizm została uargumentowana w rozdziale pierwszym pracy. Istotnymi zagadnieniami szczegółowymi, wokół których skupione zostały dociekania autorki dysertacji są również autobiografizm, doświadczanie codzienności, różne aspekty gry z czytelnikiem oraz ożywanie schematów, czy bardziej, stosując nomenklaturę zaproponowaną przez Johna G. Caweltiego, tworzenie przez Chmielewską nowych formuł. Takie kierunki badań miały wspomóc osiągnięcie celów pracy, to znaczy opisanie wzorców powieściowych wypracowanych przez Chmielewską i określenie wpływów tak realizowanych kreacji na literaturę popularną w Polsce i zagranicą.

Rozdział drugi, dotyczący umiejscowienia omawianej twórczości na osi historycznej rozwoju powieści kryminalnej, w dużej mierze poświęcony jest wyabstrahowaniu z tekstów cech odróżniających utwory Chmielewskiej od klasycznej powieści milicyjnej. Pojawiły się w nim również analizy poszczególnych tytułów autorki pod kątem funkcjonowania w nich klasycznych zasad kryminału. Taki zabieg jasno wykazał żywą ewolucję, która na przestrzeni XX wieku zaszła w tym rzekomo najbardziej skostniałym gatunku literackim. Utrwalone stereotypowo mniemanie, o

jednorodności schematycznych powieści Chmielewskiej, okazało się fałszywe po ich zestawieniu z typami kryminału i antykryminału wyodrębnionymi przez Stanko Lasića. Wśród dorobku autorki odnaleźć można bowiem każdy, z zaproponowanych przez chorwackiego badacza, rodzaj schematu. Co najważniejsze jednak, rozważania dotyczące kryminału wykazały, że bogaty dorobek autorki miał znaczący wpływ na rozwój kryminału społecznego w Polsce i Europie.

Najszerszą odpowiedź na pytanie dotyczące tytułowych konwencji i schematów pojawiających się w twórczości Chmielewskiej czytelnik odnajdzie w rozdziale trzecim. Poza omówieniem atrakcyjnego wykorzystaniem szablonów i wprowadzania czytelnika w światy oswojone, pojawiła się w nim analiza zjawisk, które przyczyniły się do popularności omawianej prozy, takich jak: autobiografizm, oryginalna narracja, umiejętne łączenie poetyk najpopularniejszych gatunków i ludyczność.

Utrwalanie wzorców kulturowych za pomocą literatury, charakterystyczne dla powieści obyczajowej, znalazło swój wyraz we wszystkich utworach autorki. O codzienności, kobiecym detektywie, przestrzeniach wspólnych, których tak chętnie poszukuje dziś, chcący utożsamiać się z powieściowymi bohaterami czytelnik, poświęcony został rozdział czwarty.

Najbardziej charakterystyczna cecha twórczości Chmielewskiej, kojarzona z powieściami autorki, a odróżniająca ją od kryminalnego *mainstream'u*, czyli komizm została poddana analizom w rozdziale piątym. Czytelnik odnajdzie tu historię dotyczącą zasadności nazwy „kryminał ironiczny”, która przypisywana jest powszechnie powieściom Chmielewskiej. Wiele próbek różnorodnych elementów humorystycznych zostało dla przykładu przytoczonych w tekście. Zostały one uporządkowane według taksonomi Marii Gołaszewskiej, a następnie Jerzego Ziomka.

Pracę kończy kilka uwag na temat recepcji oraz podrozdział podsumowujący, w którym podkreśla się wagę cały czas niedocenianej twórczości polskiej autorki, która potrafiła połączyć wiele sprzeczności. Najprzydatniejszą z nich wydaje się w dniu dzisiejszym umiejętność stosowania kompromisu z jednoczesnym zachowaniem wizerunku bardzo silnej osobowości.

Data otwarcia przewodu: 04.10.2016

Linki:

- <http://www.wh.uz.zgora.pl/index.php/o-wydziale/przewody-doktorskie/wszczete-przewody-doktorskie?start=6>

Słowa kluczowe: powieść kryminalna, konwencje gatunkowe, Joanna Chmielewska

Autor: Elżbieta Gazdecka

